

STRIC PAVLE:

Izprehodi po Beogradu.

(Konec.)

o, ker se doslej pač nismo utrudili, ne bomo posedali, čeprav bi bil tu prav udoben kotiček, kjer bi lahko v miru posegli v nekatere zgodovinske spomine. A bolj prav bo, ako jih vzamemo v misel tam, kjer so se dogodki vršili. Ne moremo pa mimo poslopja, nad katero razteza svoje veje baš najmogočnejša platana. To je stari konak, topčiderski dvorec bivših srbskih vladarjev. Tusem je posebno rad zahajal knez Mihajlo Obrenović, ki se je kot pravi gospodar zanimal za svoje lepo posestvo, obsegajoče ves južni vrh Topčiderskega brda. Pred konakom je še valjast kamen, na katerega so stopali knezi, kadar so ob odhodu zajahali konja. Konak je starinska gosposka hiša, ki ne kaže v svoji zunanosti nikakršnih posebnosti, notranje prostore pa je zdaj zasedel Topčiderski poštni urad; za nas bodi dovolj, da smo ga omenili.

Za konakom stoji med divjimi kostanji stara topčiderska cerkvica, v ograji, ki je potegnjena krog nje, je »terazijska česma«, o kateri smo že govorili, ko smo se menili o starih Terazijah, v njej kot ograji pa je visoki Mihajlov obelisk, postavljen l. 1860.

Takoj za cerkvenim plotom je Topčiderski drum — cesta, o kateri smo že rekli, da se vije po sedlu, ki deli brdo v severni in južni del. Preko ceste stopimo lahko le še v šumico na znožju, naprej po brdu pa bi nam zabranila pot vojaška straža. Po njem se namreč dviga poslopje za poslopjem, namenjeno kraljevi gardi, ki ima svojo glavno vojašnico malo naprej na levo od ceste. Poslopja so postavljena na prejšnjem posestvu srbskega kneza, naš kralj pa se je umaknil na skrajni konec brda v belo, iz rezanega kamena zidano vilo z veličastnim razglednim stolpom ob strani, od koder je odprt pogled na Savo in preko nje, na Dunav in po brdu, na jugu pa globoko dol v šumadijo.

Obrnimo se po drumu, ki je gladka, lepo napeta cesta, in stopimo po mostiču nad Topčidersko reko — ozkim potokom z globoko strugo, ki teče po dolinici med Topčiderom in Košutnjakom. Ob desni se razteza park skoro prav do Košutnjakovega znožja; v njem je velika gostilnica s prostornim, senčnatim vrtom, onkraj reke pa ličen mlečnik. Ker okrepčila nismo potrebni, se odpravimo naravnost proti Košutnjaku.

Ime samo nam pove, da so svoj čas lovili po Košutnjaku srne in jelene ter gojili tamkaj to zverjad. Danes je divjačina tukaj redka, ker so jo prepodili pogostni hribski obiskovalci in izprehajalci; lovec na Košutniku le težko pride na svoj račun s kakim zajcem ali z jerebico.

Čebelnjak v gluhojemnici v Ljubljani.

Na Košutnjak se povzpemo lahko po cesti, ki se tu v položnih vijugah beli izza drevja, s katerim je hrib iz večine na gosto porastel. A to pot, kakor je udobna, prepustimo rajši avtomobilom, ki sopejo po njej navzgor in drče navzdol, sami pa si izberimo stezico, ki se jih povsod spenja dovolj proti vrhu. Tudi na kako drčo lahko stopimo, kakršne so po rebri zgolili beograjski smučarji in sankarji, ki imajo v Košutnjaku svoje glavno zimsko zatočišče.

Košutnjak ni visok; v dobrih desetih minutah smo lahko že na vrhu. Tu pa si poiščimo prostor, s katerega bomo imeli razgled, ki nam ga na mnogih mestih zapira drevje. Po grebenu se obrnemo proti

Topčiderska cerkvena z Mihajlovim spomenikom

severu in kmalu dospemo skozi hrastovo šumico na odprto jaso. Miren, tih kot je to — ograjeni žalostni spomin na svetovno vojno... Tu je »nemško groblje«, na katerem se v odmerjenih redéh vrsti grob za grobom. Napisi na njih, posebno pa napis na ogromnem kamenitem spomeniku sredi pokopališča, nam povedo, da počivajo tu Prusi 208. pehotnega polka, ki so padli v obližju za nemških napadov jeseni l. 1915. Tam z Zemunskega polja je prihajala takrat nemška sila preko Save in njenega otoka Ciganlije, da s Košutnjaka nastavijo en krak primaža, a drugi s Kalemegdana, v primaž pa zajamejo Beograd, ga stisnejo ter si preko njega odpro pot na daljni Vzhod. Mnogoštevilni nemški grobovi na tem pokopališču nam pričajo, kako se je malo-brojna in izmučena srbska vojska za vsako ped zemlje borila proti

nemški presili, ki junakov ni mogla zdrobiti, da ne bi vnovič oteli vse svoje domovine. In tako je ostalo »nemško groblje« na Košutnjaku le spomin strtih upov nemškega zavojevanja...

Baš na tem grobju pa imamo raz kamenito klop v hrastovi senci prelep razgled na bližnjo okolico in na ves zahodni del Beograda, kakor mu od Čukarice do Kalemegdana pere znožje Sava. Kakor na dlani nam je tudi notranjost, kolikor se je ne nagiblje k obrežju Dunava, in po strehah ter kupolah spoznavamo dvor, narodno skupščino, to in ono palačo in poslopje — saj se oko kmalu navadi na tako spoznavanje. Ko obračamo pogled od mesta na Topčidersko brdo, so pred nami na severnem delu razne vile, na južnem pa si prav dodobra lahko ogledamo vojašniška poslopja kraljeve garde in kraljevo vilo; v celoti jo od tu še bolje vidimo kakor od blizu. Iz ozadja dolinice,

Spomenik, kjer je bil napaden knez Mihajlo Obrenović

v katero se od kraljeve vile strmo spušča Topčidersko brdo, pa pomaljšajo kvišku visoki drogi; to so »antene« — naprave, ki love in oddajajo električne valove brezžičnega brzovanja.

Ako bi se napotili s Košutnjaka dalje proti jugu, bi dospeli do brezžične brzajavne postaje blizu sela Banjice; a to bi nas vodilo predač. Težko bi tu celo odoleli želji, da ne stopimo še naprej v Rakovico in ne obiščemo tamkajšnjega znamenitega samostana, vse to pa rajši pustimo za kak drug izlet, ki ga o priliki napravimo v notranjost Srbije. Danes imamo še eno pot.

Vrnivši se s Košutnjaka v dolinico, se odpravimo v sotesko, ki se proti jugu po njej bolj in bolj oži. Mimo sportnega igrališča gre po položni stezici pot, ki jo je hodil z malim spremstvom kot poslednjo v svojem življenju knez Mihajlo Obrenović. Bilo je to proti večeru 29. maja 1868. leta. Po tej stezici dospemo kmalu do preprosto ograjenega prostora tik pod Košutnjakovim pobočjem. Na tem mestu, nad katerim zgrinjata gosto senco dve vrbi žalujki, je bil Mihajlo takrat ubit od svojih političnih nasprotnikov. Tu je izdihnil svojo dušo veliki knez, ki je živel srbski svobodi in srbski prosveti.

Naprej nam ni treba hoditi nikamor več. Kar je v Topčideru in v Košutnjaku poglavitnih znamenitosti, te smo videli. Zatorej se vrnimo ter oddahnimo ob čaši mleka v parkovem mlekarniku, nato pa zapustimo tudi to najvažnejše beograjsko izprehajališče, ki obeta postati v kratkem še udobnejše in še lepše. Zakaj park, ki se razteza danes le po ravnici, nameravajo razširiti tudi v Topčidersko brdo, ga potegniti čez ves Košutnjak ter ga urediti po natančnem načrtu, da dobi Beograd tako tudi v tem svojem koncu lice velikega, razvitega mesta.

Maju v slovo.

*Odhajaš zopet, ljubi maj,
težko mi jako je po tebi,
saj pač ne vem, če še bom kdaj
pozdravil starček te pri sebi.*

*Pa naj! ... Jaz dobro to-le vem:
v nebesih moj Rešitelj žije
in da v deželo boljšo grem,
kjer sreča moja se razvije ...*

*Teži mi pleča breme let,
pritiska me bolešt in beda,
že smrt me blaga hodi zret,
nje hladni dih me že odeval!*

*Tam zlobe, boli, bede ni,
tam krasni večni maj procvita,
v mladost se starost premeni
in zlato solnce večno svita! ...*

*Čemu li smrti bi se bal?
Pričenja z njo se boljša doba,
saj sladko bom pod zemljo spal,
a duh bo srečen onkraj groba!*

Janko Leban.

Kresnice.

*Bele lučke — tih večer ...
Bog daj mrtvim sveti mir!*

*In v nebesa naj jih pelje
iz peklà in mračnih vic,
da uživali veselje
angelov bi rajskih lic.*

*Nam, ki v svetu tod živimo,
hrepnimo in trpimo,
z jasno srečo naj Gospod
blagoslovi našo pot!*

*Bele lučke — tih večer ...
Bog daj mrtvim sveti mir!*

Janko Samec.

